

ΑΡΧΑΙΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η Σ

Γ. ΞΕΝΟΦΩΝ ΓΡΥΛΛΟΥ ΕΡΧΙΕΥΣ

1. Η ΖΩΗ ΤΟΥ

- Γέννηση:** μεταξύ 431 και 429 π.Χ. στο δήμο της Ερχιάς της Αττικής.
Καταγωγή: γιος του Γρύλλου, εύπορου κτηματία.
Μόρφωση: ως γιος εύπορου Αθηναίου πήρε καλή μόρφωση και διατήρησε σ' όλη του τη ζωή την αγάπη για τα άλογα και για την οργάνωση και διαχείριση ενός αγροκτήματος.
Υπήρξε μαθητής του Σωκράτη.

Σταδιοδρομία:

- α.** Υπηρέτησε στο σώμα των ιππέων, μαζί με άλλους εύπορους νέους της εποχής του.
β. Έζησε τις περιπέτειες της Αθήνας στα ταραγμένα χρόνια του Πελοποννησιακού πολέμου ως την ήττα του 404 π.Χ., την άνοδο των τριάκοντα τυράννων στην εξουσία και την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 403 π.Χ.
γ. Συμμετείχε ως μισθοφόρος (μετά από προτροπή του φίλου του, Πρόξενου) στο στράτευμα 10.000 μισθοφόρων του Κύρου κατά του αδελφού του, Αρταξέρξη Β΄.
δ. Μετά τη μάχη στα Κούναξα και το θάνατο του Κύρου (401 π.Χ.) οδήγησε τους Έλληνες μισθοφόρους (τους Μυρίους) από τα βάθη της Ασίας στην πατρίδα τους.
ε. Παρέμεινε για λίγο στη Θράκη ως μισθοφόρος του βασιλιά Σεύθη των Οδρυσών.
στ. Ως έμπειρος στρατιωτικός, ήλθε για πρώτη φορά σε επαφή με τις μονάδες του σπαρτιατικού στρατού στα παράλια της Μ. Ασίας (399 π.Χ.) και εντυπωσιάστηκε από την προσωπικότητα του βασιλιά Αγησίλαου, που είχε αναλάβει την ηγεσία τους (396 π.Χ.).
ζ. Ακολούθησε τον Σπαρτιάτη βασιλιά Αγησίλαο στη μάχη της Κορωνείας (394 π.Χ.) εναντίον του ευρύτερου αντισπαρτιατικού συνασπισμού με πρωτοστάτες την Αθήνα και τη Θήβα → νίκη της Σπάρτης.
η. Συμμετείχε στους επινίκιους πανηγυρισμούς στους Δελφούς → εξορία από την Αθήνα (394 π.Χ.) = αναπόφευκτη και δικαιολογημένη.
θ. Εικοσάχρονη παραμονή στον Σκιλλούντα, κοντά στην Ολυμπία, μαζί με τη γυναίκα και τους δύο γιους του (Γρύλλο και Διόδωρο) σε κτήμα που του παραχώρησαν οι Σπαρτιάτες μετά από «προξενίαν» (δηλ. προσφορά άδειας διαμονής στη Σπάρτη) → αρχή της συγγραφικής του δράσης.
ι. Αναγκαστική μετακόμιση (370 π.Χ.) και μακρόχρονη εγκατάσταση στην Κόρινθο (μετά από την ανακατάληψη του Σκιλλούντα από τους Ηλείους).
ια. Για την αντιμετώπιση του νέου κοινού εχθρού, των Θηβαίων (365 π.Χ.), αναγκαστικά συνασπίστηκαν Αθηναίοι και Σπαρτιάτες → άρση του ψηφίσματος για εξορία του (365 π.Χ.) → ανάκληση στην πατρίδα.
ιβ. Επιστροφή στην Αθήνα (αβέβαιος ο χρόνος): οι γιοι του υπηρέτησαν στον αθηναϊκό στρατό: ο Γρύλλος σκοτώθηκε πολεμώντας με τους Αθηναίους κατά των Θηβαίων στη μάχη της Μαντινείας (362 π.Χ.)

Θάνατος: σίγουρα μετά το 355 π.Χ. (μάλλον την επόμενη χρονιά)

2. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ

Πρότυπα

- α.** Σωκράτης (για τις ιδέες και τον τρόπο ζωής του)
β. και Αγησίλαος (για τις ηγετικές ικανότητες και την απλότητα της συμπεριφοράς του).

Ιδέες (για πολιτική και ηθική)

- α.** φαίνονται στον τρόπο με τον οποίο προβάλλει τις απόψεις της εποχής του για θέματα καθημερινής ζωής, συμπεριφοράς, αγωγής και θεσμών.
- β.** σε όλη την περιπετειώδη ζωή του έμεινε σταθερός στις Ιδέες του και σε υψηλές αξίες: θαύμαζε τους θεσμούς, την ιστορία και την πολιτική πρακτική της Σπάρτης, εντούτοις αποδοκίμασε την κατάληψη της Καδμείας, της ακρόπολης της Θήβας, από τους Σπαρτιάτες (382 π.Χ.) και απέδωσε σε θεϊκή τιμωρία την ήττα των μέχρι τότε αήττητων Σπαρτιατών από τους Θηβαίους (επειδή αθέτησαν το λόγο τους και παρέβησαν τους όρκους τους).
- γ.** παρόλο που αντιπαθούσε ό,τι θεωρούσε μειονεκτήματα ή ακρότητες της αθηναϊκής δημοκρατίας, με εντιμότητα περιέγραψε τις αγριότητες του καθεστώτος των τριάκοντα τυράννων και καταδίκασε την αυθαιρεσία και την ανηθικότητα της εξουσίας.

Ειδολογική κατάταξη έργων του

- α.** δεν είναι εύκολη, γιατί ορισμένα έργα του συνδυάζουν γνώρισμα διαφορετικών φιλολογικών ειδών.
- β.** επικρατεί η ακόλουθη διάκριση:
 - ιστορικά (εξιστόρηση γεγονότων, προσώπων και θεσμών),
 - σωκρατικά (έκθεση απόψεων του μεγάλου φιλοσόφου και δασκάλου)
 - και διδασκτικά (οδηγίες – προτάσεις σχετικά με τεχνικά ζητήματα και θεσμούς).

Χρονολογική κατάταξη έργων του

- α.** δεν είναι εύκολη.
- β.** στηρίζεται σε «εσωτερικές μαρτυρίες» (= αναφορές σε πρόσωπα και γεγονότα που μπορούν να χρονολογηθούν από άλλες πηγές) και στην προσεκτική μελέτη του ύφους του.
- γ.** πιθανότατα προηγήθηκαν τα ιστορικά έργα του (όταν οι εντυπώσεις και τα βιώματά του από την ενεργό δράση ήταν ζωηρότερα), ακολούθησαν τα σωκρατικά (αφού είχε συναντήσει πολλούς «Σωκρατικούς» που είχαν εγκαταλείψει την Αθήνα μετά τη θανάτωση του δασκάλου τους) και τελευταία γράφτηκαν τα διδασκτικά (όταν σε περασμένη ηλικία ένιωσε την ανάγκη να αφήσει τις γνώσεις και την εμπειρία του σε τεχνικά θέματα και θεσμούς στους νεότερους).

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α :

- α. Έλληνικά:** τα γεγονότα (στρατιωτικά και πολιτικά) της περιόδου 411-362 π.Χ.
- β. Άγησίλαος:** βιογραφική έκθεση των αρετών του Σπαρτιάτη βασιλιά 7^{ου} το 1ο ιστορικό εγκώμιο.
- γ. Λακεδαιμονίων Πολιτεία:** περιγραφή της στρατιωτικής οργάνωσης, των κοινωνικών συνηθειών και της σταθερότητας των θεσμών των Σπαρτιατών.
- δ. Κύρου Ανάβασις:** η συμμετοχή των «μυρίων», των 10.000 Ελλήνων μισθοφόρων, στην εκστρατεία του Κύρου κατά του αδελφού του, Αρταξέρξη Β', και η περιπετειώδης περιπλάνησή τους → το παλιότερο σωζόμενο δείγμα απομνημονευμάτων.
- ε. Κύρου Παιδεία:** συνδυασμός ιστορικών στοιχείων και φανταστικών περιστατικών για τη ζωή του Κύρου του Μεγάλου (εκπαίδευση του ιδανικού ηγέτη και επίδραση του οικογενειακού του περιβάλλοντος) → η πρώτη μυθιστορηματική βιογραφία.

Σ Ω Κ Ρ Α Τ Ι Κ Α :

- α. Άπολογία Σωκράτους:** ο Σωκράτης αντικρούει την κατηγορία για αθεΐα και προβάλλει την ηθική και τη σοφία του (διαφορετική από αυτήν του Πλάτωνα).
- β. Άπομνημονεύματα Σωκράτους:** διάλογοι του Σωκράτη που προβάλλουν την ηθική επιρροή του στους άλλους γύρω του.
- γ. Συμπόσιον:** μια παρέα διασκεδάζει και συζητά με το Σωκράτη για τον έρωτα.
- δ. Οικονομικός:** ο Ισχύμαχος εκθέτει στο Σωκράτη τις απόψεις του για τη διαχείριση του νοικοκυριού και του αγροκτήματος.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ :

- α. Ίέρων:** ο Ιέρωνας (= τύραννος των Συρακουσών) συζητά με τον ποιητή Σίμωνίδη για τη ζωή του τυράννου σε σύγκριση με αυτήν του απλού πολίτη.
- β. Πόροι ή Περί Προσόδων:** προτάσεις για την οικονομική εξυγίανση της Αθήνας στα μέσα του 4ου αι. π.Χ.
- γ. Περί ιππικής:** οδηγίες για την καλύτερη δυνατή περιποίηση και χρήση των αλόγων.
- δ. Ίππαρχικός:** γνώσεις του Ιππάρχου σχετικά με την οργάνωση και θέματα τακτικής του ιππικού.

Ύφος του στα «Ελληνικά»

- α.** παρά τη φιλοδοξία του να συνεχίσει το έργο του Θουκυδίδη, δεν διαθέτει τη διεισδυτικότητα ή τη φιλοσοφημένη πολιτική σκέψη του προκατόχου του.
- β.** ωστόσο, με τη σαφήνεια και την ακρίβεια στην έκφρασή του, με την απόλυτη ακρίβεια της περιγραφής των χώρων που εξελίχθηκαν τα γεγονότα, με τη ζωντάνια της γραφής του, που θυμίζει ικανό «ρεπόρτερ», και με την ιδεολογική του συνέπεια έδωσε μια ξεκάθαρη εικόνα των πολιτικών εξελίξεων του 4ου αιώνα π.Χ. (της ενίσχυσης και εξασθένησης αρχικά της Σπάρτης και μετά της Θήβας, της συνεχώς αυξανόμενης παρέμβασης των Περσών στα ελληνικά πράγματα μέχρι την απόλυτη αποδυνάμωση των ιστορικών ελληνικών πόλεων-κρατών στη μάχη της Μαντινείας το 362 π.Χ.).
- γ.** η ζωντανή περιγραφή με δραματική ένταση μεμονωμένων σκηνών φτάνει σε κορυφαία επιτεύγματα (όπως η θριαμβευτική επιστροφή του Αλκιβιάδη στην Αθήνα, η αναγγελία της πανωλεθρίας του αθηναϊκού στόλου στους Αιγός ποταμούς, η κατεδάφιση των μακρών τειχών, η δίκη και εκτέλεση του Θηραμένη, η τραγική αξιοπρέπεια με την οποία οι Σπαρτιάτες έμαθαν τη συμφορά τους στα Λεύκτρα).

Αναγνώριση της συγγραφικής του προσφοράς

- α.** με το πέρασμα του χρόνου ολοένα μεγάλωνε.
- β. Αλεξανδρινή εποχή (3ος - 2ος αι. π.Χ.):** οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι τον κατέτασσαν σταθερά δίπλα στους μεγάλους ιστορικούς, τον Ηρόδοτο και τον Θουκυδίδη.
- γ. Ρωμαϊκή εποχή:** τον ξεχώρισαν από τους ιστορικούς του 4ου αι. π.Χ. και τον θαύμασαν για πολλούς λόγους (σύνδεσή του με τη σωκρατική φιλολογία – απλότητα ύφους του – καθαρότητα νοημάτων – ποικιλία θεμάτων και ενδιαφερόντων του). Για τη γλώσσα του (που προετοιμάζει την «αλεξανδρινή κοινή») τον χαρακτήρισαν «άττικὴν μέλισσαν» και «άττικὴν μοῦσαν» (όχι απόλυτα θεμελιωμένοι χαρακτηρισμοί).
- δ. Αναγέννηση ως σήμερα:** τα δημοφιλέστερα έργα του χρησιμοποιήθηκαν ως διδακτικά βιβλία:
 - η Κύρου Ἀνάβασις για το απλό ύφος, τη ζωντάνια της περιγραφής, την έξαρση της πειθαρχίας και της ανάληψης πρωτοβουλίας,
 - τα Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους για τα πολλά ανέκδοτα από τη ζωή του μεγάλου φιλοσόφου,
 - ο Ἀγησίλαος για την προβολή των προσόντων του ιδανικού ηγέτη,
 - η Κύρου Παιδεία για τα παιδαγωγικά και ρομαντικά στοιχεία της.